

Liite 1.

LASTEN SALPALINJA

Itäisen Suomen linnat ja linnoitukset

Linnoja ja linnoituksia rakennettiin aiemmin turvaamaan valtakunnan rajoja. Itä-Suomen tuttuja linnoituksia ovat Olavinlinna 1400-luvun lopulta sekä Lappeenrannan linnoitus 1700-luvun lopulta. Linnan tunnistaa korkeista muureista ja torneista, linnoituksessa ei ole torneja vaan matalammat muurit terävine kulmineen ja ulokkeineen. Linnassa on varastoja ja asuntoja kivimuurin sisällä, linnoituksen sisälle on rakennettu erillisiä rakennuksia. Linnoissa asuivat hallitsijat tai heidän edustajansa, linnoitukset tehtiin sotaväen tarpeisiin. Sekä linnat että linnoitukset sijoitettiin näkyviin kohtiin joko teiden risteyskohtiin kuten Luumäellä sijaitseva Taavetin linnoitus tai vesistöjen ääreen kuten Olavinlinna. Vahva linna tai linnoitus oli pelottava vastus, sinne ei niin vaan hyökätty ja hyökkääjä tarvitsi avukseen suuren sotajoukon ja tykkejä.

Suomen itärajan tuntumassa on myös uudempiä linnoitteita. Uusin niistä on 70 vuotta sitten Suomeen itärajalta rakennettu Salpalinja. Sen pituus on huimat 900 km. Se rakennettiin 1940-luvun alussa ja sen tarkoituksena oli suojella suomalaisia II maailmansodan aikana. Rauha solmittiin ennen kuin taistelut ehtivät Salpalinjalle asti ja siksi linnoitteet ovat säilyneet tähän päivään asti. Nyt Salpalinja on muistomerkki viime sodista ja uusien osien Suomen linnojen ja linnoitusten ketjua. Salpalinja on merkittävä myös siksi, että se on suomalaisten itsensä rakentama oman maansa suojaksi.

Olet varmaan käynyt jossakin linnassa tutustumassa? Millaista siellä oli? Oletko leikkinyt linnan muureilla tai valleilla kuvitellen olevasti linnanneito tai ritari?

Kuva: Voisalmen korsu.

Mitä eroa on aikaisemmilla linnoituksilla ja Salpalinjalla?

Aikaisemmat linnat ja linnoitukset ovat yhtenäisiä muurien ympäröimiä alueita. 1900-luvun alussa tykkien rinnalle tuli uusia aseita, kuten konekiväärejä ja panssarivaunuja. Sodankäynnin luonne muuttui, enää ei taisteltu vain avoimilla kentillä tai piiritetty linnoituksia, vaan sodittiin metsissä, pelloilla ja kaupungeissa.

Salpalinja ei ole yhtenäinen näkyvä este kuten Kiinan muuri vaan se koostuu pienistä yksittäisistä osista. Se on yhdistelmä erilaisia esterakennelmia, konekivääri- ja tykkiasemia sekä sotilaiden suojaksi rakennettuja korsuja ja kaivettuja yhteys- ja taisteluhautoja. Aikaisemmista linnoituksista Salpalinja poikkeaa myös siinä, että se on salainen. Sen rakenteet on piilotettu osin maan alle ja naamioitu. Viholliselle ei haluttu kertoa sen sijaintia.

Salpalinjan rakenteet jaetaan kanta- ja kenttälinnoitteisiin. Kantalinnoitteet tehtiin betonista, teräksestä, kivistä ja muista kestävästä materiaaleista. Näitä linnoitteita ovat teräsbetonikorsut, luolat, estekivet sekä louhitut kaivannot. Niiden rakentamiseen tarvittiin ammattimiehiä ja erikoistyökaluja. Kenttälinnoitteet ovat pääasiassa puusta ja maasta käsityökaluin tehdyt rakenteet kuten lapiolla kaivetut taistelu- ja yhteyshaudat tai puusta rakennetut majoituskorsut.

Kaikkiaan puolustuslinjalla rakennettiin yli 700 teräsbetonikorsua eli bunkkeria, 25 luolaa, yli 3000 puista kenttälinnoitetta, noin 350 kilometriä taistelu- ja yhdyshautaa, 225 km panssarikiviestettä ja 130 km kaivantoestettä.

Oletko nähnyt pystyssä olevia kivirivejä tien varressa tai yksittäisen bunkkerin metsässä tai asuinalueella? Olet myös saattanut leikkiä juoksuhaudassa sotaa tai piilosta.

Pyöreä pallokorsu on metsässä peittämättömänä kuin muumien mörkö tai vain sisäänkäynti näkyen kuin karhun pesä.

Kuva: Pallokorsu Ruoholammella.

Salpalinjan rakentaminen

Korsuja rakennettiin jopa talojen pihoihin ja lapset pääsivät seuraamaan töiden edistymistä läheltä. Varsinkin pojista oli kiinnostavaa katsella, mitä kaikkea Salpalinjan työmaalla tapahtui. Yhdellä työmaalla saattoi olla satoja miehiä töissä. Koneita on vähän käytössä ja työtä tehtiin paljon käsin. Miehet louhivat kalliosta irti isoja kiviä, jotka kuljetettiin yksi kerrallaan hevosella tai kuorma-autolla ja pystytettiin kiviesteeksi. Toinen työporukka rakensi korsua ja betonivalua ei keskeytetty edes yöllä. Sotilaat kaivoivat taisteluhautoja ja tekivät piikkilankaesteitä. Salpalinjan rakentamiseksi tarvittiin monenlaista tavaraa, kiviä, betoni, terästä ja puutavaraa. Esimerkiksi vuoden 1940 joulukuussa Lappeenrannan Märkälään oli hankittu hitsauspuikkoja, niittejä ja koneruuveja sekä rakentajille 400 kpl saunavastoja.

Työmaan lähellä rakennettiin työmiehille parakkikylät, joissa oli asuinparakit, toimistot, ruokala ja keittiö. Ruokaa työmiehille laittoivat lotat. Ruokalistalla oli tuttuja ruokia kuten jauhelihakastiketta ja puuroa, mutta mitä mahtoivat olla vatkuli tai luukeitto?

Voisalmelaisen Tauno Inkin kotitalon viereen alettiin rakentaa korsua marraskuussa 1940. Korsun rakentamisen työvaiheet ehdivät tulivat Taunolle ja muille Voisalmen pojille tutuksi. 12 vuotta täyttänyt Tauno Inki kävi jatkosodan aikana tarkistamassa korsujen kuntoa kaksi kertaa viikossa Voisalmessa, Naurissaassa, Ruohosaassa ja Skinnarilassa. Hän liikkui kesällä veneellä ja talvella hiihtäen. Jos jotain jälkiä näkyi, niin asiasta piti ilmoittaa eteenpäin. Vuonna 1944 sodan jatkuessa perhe nukkui kesäisin korsussa. Siellä oli kostea nukkua, mutta olo oli turvallinen, vain pommitusten äänet kuuluivatkin sinne vaimeasti.

Alaikäisetkin pääsivät osallistumaan Salpalinjan rakentamiseen. Raskaisiin ja vaarallisiin töihin osallistuminen oli kuitenkin kielletty. Monet nuoret miehet olivat porapoikina. He kantoivat poranteriä kivilouhokselta sepälle teroitettavaksi ja takaisin. Poranterät olivat kuin pitkiä rautakankia, jopa 5 metriä pitkiä. Niiden kuljettaminen ei ollut aina helppoa.

Lappeenrannan Hurtanmaalla 16-vuotias Pauli Okko teki töitä lähettinä, hänen töihinsä kuului toimiston uunien lämmittäminen ja viestien kuljettaminen. Talvella pidettiin työmaalla hiihtokilpailuja. Koska Pauli oli alaikäinen, hän ei saanut osallistua miesten sarjaan vaan hänen piti hiihtää lyhyempi matka 5 km lottien sarjassa. Kilpailun voitto toki lämmitti mieltä, mutta pikkaisen osallistuminen naistensarjaan hävetti. Pauli Okolla on palkintolautanen edelleen tallella, siihen on kaiverrettu ”Lottien hiihto, Työryhmä 114, I palkinto”.

Vaikka sota-aika oli osin pelottavaa, Salpalinja rakentaminen kotikylään ei pelottanut, vaan pikemmin lisäsi turvallisuuden tunnetta. Tiedettiin, että se rakennettiin oman maan turvaksi eikä sen rakentamista aikuisetkaan juuri vastustanut. Työmaa toi kyltiin uusia ihmisiä ja pula-aikana kyläläisille lisää tuloja.

Sodan jälkeen kaivannot ja korsut tarjosivat mahdollisuuden sotaleikkeihin ja seikkailuihin. Rakentamisen ja sodan jäljiltä saattoi löytää räjähtämättömiä nalleja ja muita ammuksia. Niiden räjäyttämisen oli lähinnä poikien hupia ja vahinkojakin sattui. Lapsia ei juurikaan kielletty tutkimasta korsuja ja luolia, avonaisista kaivoista ja pudotuksista saatettiin varoittaa. Yksi huima tempu oli ajaa polkupyörällä vauhdilla kiviesteestä lävitse, siitä eivät ilman naarmuja parhaimmatkaan selviytyneet.

Kuva. 5-rivinen kivieste Rutolassa.

Salpalinja on kiinnostanut aina enemmän poikia kuin tyttöjä, miten mahtaa olla tilanne teidän luokalla? Osaatteko kuvitella, miltä rakennustyömaalla on näyttänyt?

Se voisi olla kuin nykyistä tien rakentamista, mutta työmaalla oli muutamien isojen kuorma-autojen ja kaivinkoneiden sijaan suuri määrä hevosia ja lapiomiehiä. On siellä mahtanut käydä melkoinen hulina ja vilske.

Mitä Salpalinjasta voi nykyään nähdä?

Maastossa on edelleen nähtävissä betoniset korsut, luolat, kiviesteet ja kaivannot, osin tosin jo sortuneita ja metsittyneinä. Puiset rakenteet, kuten rakentajien parakkikylät ja puiset korsut sekä piikkilankaesteet purettiin pois heti sodan jälkeen, kun rakennusmateriaalista ja tarvikkeista oli pulaa. Parhaiten Salpalinja on säilynyt metsäisillä alueilla. Eniten maisema on muuttunut kaupungeissa, joissa asutus on laajentunut Salpalinjan päälle. Korsuja ja kaivantoja on peitetty sekä kiviesteitä siirretty syrjään. Yksittäinen kupu saattaa kertoa, että jotain on alla piilossa. Enää korsuja ei peitellä ja uusilla asuinalueilla korsut on jätetty puistoihin kuuluviksi.

Salpalinjaan tutustuminen on helpointa kunnostetuissa kohteissa, joissa on opasteita tai opas paikalle. Salpalinjaan liittyviä museoalueita on Virolahdella, Miehikkälässä ja Joensuussa. Yksittäisiä kohteita on kunnostettu matkailukohteiksi mm. Lappeenrannan Ylämaalla, Luumäellä ja Ruokolahdella. Esittelykohteet on yleensä valaistu, korsuissa on sisustus ja rakenteiden turvallisuudesta on huolehdittu.

Kun kiinnostus lisääntyy, voi lähteä tutustumaan omatoimisesti yhdessä vanhemman kanssa. Voit liikkua maastossa jokamiehenoikeuksien perusteella, mutta älä kulje piholla ja pelloilla. Maastossa olevia kohteita ei ole aina kunnostettu eikä hoidettu, vaan niissä on syytä olla varovainen. Korsuissa saattaa olla mm. teräviä rautoja ja niihin liittyy vaarallisia pudotuksia. Hyvä taskulamppu on tarpeellinen, jos haluat tutustua sisätiloihin. Turvallisin tapa tutustua maastossa oleviin kohteisiin on tehdä se osaavan oppaan johdolla opastetulla retkellä. Retkeen voi yhdistää myös yöpymisen teltassa tai jopa korsussa.

Oletko jo käynyt tutustumassa Salpalinjaan tai asuinpaikkasi lähellä olevaan korsuun?

Voisiko Salpalinjalle tehdä retken luokan tai vanhempien kanssa ensi kesänä?

Kuva: Korsun naamioimaton tähystyskupu Rutolassa.